

Rustem Gjata

ASPEKTE POLITIKE E JURIDIKE TË KONFERENCËS SË PARË TË KËSHILLIT NACIONALÇLIRIMTAR PËR KOSOVËN E RRAFSHIN E DUKAGJINIT

Këtu e pesëdhjetë vjet të shkuara si sot, Kosova përjetonte çaste tejet të vështira të qenies së vet. Edhe ajo, si shumica e vendeve të Evropës, kishte rënë nën çizmen e okupatorit nazifashist; edhe ajo po ndiqte rrugën e përgjithshme të rezistencës e të luftës së armatosur kundër tij, e bindur se okupatori nuk do ta kishte jetën e gjatë. Por qëllimi ishte që t'i merrej fryma sa më parë dhe popujt të çliroheshin përgjithmonë. Për t'ia arritur kësaj duheshin mobilizuar popujt, pra ai i Kosovës në kryengritje të përgjithshme.

Por, jo vetëm kaq. Ndryshe nga vendet tjera ajo përjetonte edhe pasigurinë e së ardhmes. Kjo pasiguri e shqiptarëve në Kosovë dhe në mbarë viset shqiptare në ish-Jugosllavi, përmbledhej në pyrtjen: në vend të këtij okupatori jetëshkurtër a do t'i vihej sipër përsëri ai okupatori i egër, i përçudnuar serbosllav. Populli i Kosovës kërkonte që me çdo kusht e me çdo çmim të fitonte atë për të cilën luftonin të gjithë popujt e tjerë, të arrinte në fund lirinë e pavarësinë e vet të mos binte prap nën zgjedhën e Serbisë.

Kjo ishte kërkesa e vetme, e pandashme, unike, absolute dhe e përgjithshme e popullit shqiptar në Kosovë. Në këtë pikë ai nuk mund të bënte asnjë lëshim, asnjë tërheqje me dëshirën e me vullnetin e tij. Kjo ishte e njohur jo vetëm nga shqiptarët në Shqipëri e gjetkë, por edhe nga serbët e të tjerët në ish-Jugosllavi, si dhe nga vetë aleatët e mëdhenj.

Në këto kushte për cilindo, për atdhetarët, për komunistët, për okupatorin e për këdo tjetër shtrohej natyrshëm pyetja:

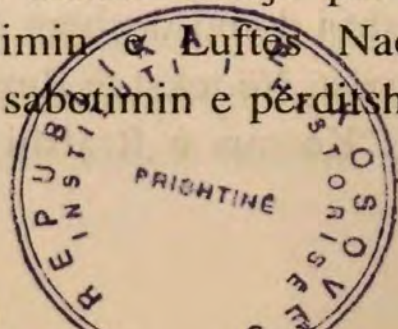
A ka popull në botë që ngritet kundër okupatorit të vet për ta sukseduar atë okupatori i mëparshëm.

Përgjigjen e ka dhënë vetë Karta e Atlantikut: "...kthimi i të drejtave sovrane dhe të drejtave të qeverisjes së vetëvetes atyre që u është mohuar kjo me dhunë."

Në këto rrethana të rënda e të ndërlikuara në Kosovë u organizua Konferenca Nacionalçlirimtare ku do të merrnin pjesë përfaqësues të të gjitha rrymave, pa hegjemoninë e askujt. Në Konferencë do të shtroheshin e zgjidheshin dy detyra themelore, të pandashme nga njëra-tjetra:

1. Ngritja e organit më të lartë Nacionalçlirimtar të Kosovës, i cili do ta çojë më tej Luftën Nacionalçlirimtare, duke mobilizuar popullin në kryengritje të përgjithshme. 2. Shtruarja dhe mënyra e zgjidhjes së çështjes kombëtare për të ardhmen.

Komunistët bashkëvepruan e bashkëpunuan me atdhetarët për arsye se ata ishin fare të pakët (komunist shqiptarë disa dhjetra vetë në gjithë Kosovën). Ndikimi i tyre në popullin shqiptar ishte pothuajse i papërfillshëm për shkak edhe të politikës sektare ndaj shqiptarëve. Ndërsa autoriteti i atdhetarëve shqiptarë ishte i madh dhe i palëkundshëm. Përveç kësaj komunistët serbë kishin nevojë për një dëshmi se po përpiqeshin për zhvillimin e Luftës Nacionalçlirimtare në Kosovë, për të fshehur sabotimin e përditshëm e të stërholluar që i bënin kësaj lufte.

Pikërisht në shtruarjen për zgjidhjen e këtyre dy çështjeve madhore në mënyrë të pandashme qëndron merita historike e Konferencës Nacionalçlirimtare të Kosovës dhe Rrafshit të Dukagjinit e mbiquajtur Konferenca e Bujanit. Kjo ishte e vetmja rrugë e drejtë që mund të ndiqej pa asnjë mëdyshje. Çdo qëndrim apo zgjidhje tjetër nuk do ta pranonte populli shqiptar.

Më 31 dhjetor 1943 filloi punimet Konferenca Themneluese e Këshillit Nacionalçlirimtar të Kosovës e të Rrafshit të Dukagjinit, ku morën pjesë 43 përfaqësues shqiptarë e 6 serbë e malazezë. Munguan 12 përfaqësues, nga të cilët 6 shqiptarë.

Në këtë Konferencë u bë konstituimi i Këshillit Nacionalçlirimtar me 51 anëtarë dhe i kryesisë së tij prej 9 vetësh në përpjesëtim të drejtë me përbërjen nacionale të Kosovës e Rrafshit të Dukagjinit. Krijimi i këtij organi më të lartë vërteton njohjen faktike të njësisë së Kosovës si e barabartë me njësitë tjera dhe e pavarur nga çdonjëra prej tyre në kuadrin e Jugosllavisë.

Dokumenti themelor i Konferencës është Rezoluta e miratuar njëzëri nga të gjithë delegatët e saj. Në të u përcaktua karakteri i Këshillit Nacionalçlirimtar për Kosovën e Rrafshin e Dukagjinit, si organ i të gjithë popullit, ku marrin pjesë të gjitha rrymat politike dhe ftohen të gjithë patriotët pa asnjë lloj dallimi për t'u mbledhur rreth tij, si dhe ata që kanë qenë në shërbim të okupatorit, por që nuk i kanë përlyer duart me gjakun e popullit.

Në bazë të parimit të përgjithshëm të së drejtës së popujve për vetëvendosje, në rezolutë u shtrua dhe u trajtua mënyra e zgjidhjes përfundimtare të çështjes kombëtare në Kosovë. Në Rezolutë theksohet për të ushtruar të drejtën për vetëvendosje deri në shkëputje, kusht i domosdoshëm është lufta e armatosur kundër okupatorit nazist. Në tekst të Rezolutës për këtë çështje ndër të tjera thuhet: "Kosova e Rrafshi i Dukagjinit asht një

Krahinë e banueme me shumicë nga populli shqiptar i cili si gjithmonë ashtu edhe sot dëshiron me u bashkue me Shqipni... Rruga e vetme pra që populli i Kosovës dhe i Rrafshit të Dukagjinit të bashkohet me Shqipnin asht lufta e përbashkët me popujt e tjerë të Jugosllavisë kundër okupatorit... sepse kjo asht e vetmja rrugë për me fitue lirinë në të cilën të gjithë popujt, pra edhe populli shqiptar, do të kenë mundësinë me vetvendosë mbi fatin me të drejtën e vetëvendosjes deri në shkëputje....” Ky është një vetëpërcaktim i qartë e kategorik.

Pikërisht kjo pjesë e rezolutës dhe kryesisht kjo është sulmuar nga autorë serbë duke pretenduar se Konferenca ka pasur karakter shqiptaromadh, se numri i delegatëve nuk i përgjigjej përbërjes nacionale të popullit të Kosovës, se është vepruar në kundërshtim me praktikën e lëvizjeve nacionale, se sanksionohen pretendimet territoriale të Shqipërisë, se është përdorur mashtrimi në kohën e nënshkrimit nga përfaqësuesit serbo-malazez e deri te pretendimet historike të argumenteve juridike se Kosova ka qenë qendër e shtetit serb gjatë shekujve 13 e se aty janë monumentet e rëndësishme fetare, se Kosova ka qenë territor i Serbisë përpara formimit të Jugosllavisë, se Serbia çdo ndryshim në statusin e saj, pa vullnetin e popullit serb, e quan shkelje të parimit të vetëvendosjes që ky popull ka mbi këtë territor etj.

Pabazueshmëria e këtyre argumenteve është e dukshme e për një pjesë prej tyre as që vlenë për t'u ndalur.

Lidhur me pretendimin e përmendur historik me të njëjtën logjikë serbët duhej të ktheheshin andej në stepat nga kanë ardhur. Madje sipas po kësaj logjike për ish-kolonitë nuk është dashur njohja e pavarësisë së tyre, pasi në territorin e tyre shtetet koloniale kanë shpenzuar qindra herë më tepër për tempuj e manastire. Lidhur me argumentin juridik duhet thënë se në Kosovë historikisht e deri më sot shumica dërmuese e

banorëve në mënyrë permanente janë shqiptarë dhe në përqindje të vogël serb. Në Jugosllavinë e para Luftës së Dytë Botërore Serbia barti me vete edhe territoret e Malit të Zi dhe Maqedonisë, të cilat i ka aneksuar pas Luftërave Ballkanike, ashtu si edhe Kosovën. Megjithatë serbët nuk e kanë përdorur deri tani asnjëherë këtë argument të territorit kundër Malit të Zi e Maqedonisë, ashtu si kundër Kosovës. Përveç kësaj në Jugosllavinë e paraluftës të gjitha njësitë e deri atëhershme, Serbia, Kroacia, Sllovenia u shuan dhe u bë një ndarje e re administrative-territoriale. Vetëm në fund të Luftës së Dytë Botërore u bë konstituimi i shtetit serb (në mbledhjen e KANÇ të Serbisë në nëntor 1944). Dhe në këtë shtet nuk u përfshi Kosova. Ajo vazhdonte de facto të ekzistonte si njësi krejt me vete në kuadrin e Jugosllavisë dhe de jure jashtë Serbisë. Ekzistonte si njësi më vete de facto në kuadrin e Jugosllavisë për shkak se ende nuk ishte vënë në zbatim vendimi i Konferencës së Bujanit për vetëpërcaktimin deri në shkëputje të popullit të Kosovës. Si përfundim i vetëm del se Kosova si njësi më vete nuk ka dalë nga gjiri i Serbisë, por ka ekzistuar si e tillë që në fillim dhe krejt e barabartë me njësitë tjera si Kroacia, Sllovenia, Maqedonia, Serbia etj. Dhe e pavarur prej çdo njëres prej njësive të shtetit të Jugosllavisë në formim.

Ka edhe autorë që detyronin të lënë të nënkuptohet se formulimi në Rezolutë i parimit të së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje ka qenë i nevojshëm për t'i mashtruar masat sa për t'i mobilizuar në luftë kundër okupatorit, se është përdorur si parullë që nuk duhej marrë seriozisht.

Shtruarja dhe realizimi i së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje ishte në pajtim të plotë me aktet ndërkombëtare, sanksionuar në to si një parim bazë për popujt, si dhe me vetë dokumentet e shpallura të organeve më të larta të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare të popujve të Jugosllavisë. Në të

u rekomendohej shqiptarëve të Kosovës e trevave të tjera shqiptare në Jugosllavi zbatimi i parimit të së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje, që nga vitet '20 e deri në vitet e Luftës së Dytë Botërore. Po citojmë: "PK e Jugosllavisë kurrë nuk ka hequr as që do të heqë dorë nga parimi i saj që çdo popull të ketë të drejtën për vetëvendosje deri në shkëputje. "Dhe në çdo dokument publik e materiale të ndryshme thuhej "populli i Kosovës" e jo pakicë apo kombësi. Vetëm në Mbledhjen e Dytë të AVNOJ-it filloi të ndryshojë qëndrimi ndaj shqiptarëve, duke u injoruar ajo që ishte njohur publikisht deri atëherë, duke iu bërë kështu një lëshim i madh qarqeve shoviniste serbe.

Pas Luftës së Dytë Botërore Kosovës iu mohua hapur e drejta e vetëvendosjes, iu mohua e drejta për t'u vetëpërcaktuar për të ardhmen e vet. Në vend të krijimit të kushteve për vetëvendosje në Kosovë, në shkurt të vitit 1945 u vendos regjimi ushtarak. Nga ana tjetër udhëheqësit më të lartë të shtetit federativ e nxjerrin Kosovës në ankand, me tri variante aneksimi: të copëtohej midis tri republikave të sapoformuara fqinje; të mbahej si provincë autonome e federatës dhe së fundit t'i aneksohej Serbisë. Siç dihet ndodhi varianti i tretë, sepse Serbia sadokudo bënte ligjin edhe në Federatë. Për këtë padrejtësi udhëheqjes së lartë të Shqipërisë nuk iu ndie zëri.

Në prill të vitit 1945 organi më i lartë i Serbisë vendosi që Kosova t'i aneksohej (bashkangjitej) Serbisë, pa u shtruar e diskutuar në Këshillin Antifashist Nacionalçlirimtar të Kosovës. Në këtë mbledhje A. Rankoviçi u shpreh: "Ky bashkim është përgjigja më e mirë për ata që trumbetojnë rrezikun e "copëtimit të tokës serbe". Ndërsa Dushan Mugosha tha: "... shpreh dëshirën Këshillit Nacionalçlirimtar të Kosovës.... që kjo t'i aneksohet Serbisë Federative motër... ndonëse ne nuk e kemi marrë ende këtë vendim në Kuvendin tonë..."

Në këto kushte Këshilli Nacionalçlirimtar i Kosovës dhe i Rrafshit të Dukagjinit u vu para rastit të kryer. Pas vendimeve të Federatës dhe të Serbisë, atij nuk i kishte mbetur asgjë nga e drejta për vetëvendosje pa folur pastaj edhe për shkëputje. Ky parim i madh ndërkombëtar ishte shkelur në mënyrën më brutale, si nga Federata ashtu edhe nga Serbia. Këtë e provojnë më së miri, ndër të tjera, fjalët e të deleguarit të Serbisë në forumin e Kosovës, M.Popoviq: “Çështja çfarë statusi do të ketë Kosova e Metohija... është çështje administrative, çështje e rregullimit të administratës e jo çështje politike. Prandaj kjo nuk është themelore, çështje më kryesore.... është forcimi i mëtejme i vëllazërimit e bashkimit”.

Për të gjitha këto, përfaqësuesit e shtetit të ri të Shqipërisë nuk e ngritën zërin. E themi këtë pasi realizimi i së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje, e sanksionuar në Rezolutë, garantohej edhe nga Ushtria Nacionalçlirimtare e Shqipërisë me të cilën ngushtësisht ishte e lidhur, si dhe nga aleatët e mëdhenj. Pra, e drejta për vetëvendosje e popullit shqiptar në Kosovë nuk ka aspak karakter thjesht deklarativ, por është sanksionim i një të drejte konstitutive, me kushtet paraprake dhe garancitë e nevojshme për realizimin e saj.

Mirëpo, kur kjo dëshirë e natyrshme dhe e drejtë legjitime dhe e patjetërsueshme e popullit shqiptar në Kosovë shkelet e mohohet hapur, jo me heshtje, por e shoqëruar me krimin e gjenocidit kundër tij, udhëheqja e atëhershme e Shqipërisë indirekt e në mënyra të ndryshme i përkrahu masat represive të shtetit jugosllav në Kosovë e në trojet e tjera shqiptare në Jugosllavi.

Pas një shkrimi fare të shkurtër në buletinin e “Zërit të popullit” (nr. 33, dt. 2.II.1944) për Konferencën e Bujanit, nuk u fol më për të për afro dyzet vjet nga udhëheqja e Republikës

Popullore Socialiste të Shqipërisë as nga vetë Enver Hoxha. Kjo ngjarje madhore e kombit shqiptar u la në harresë.

Në shkurt të vitit 1945 në Kosovë u vendos pushteti ushtarak për të “ligjësuar” disi masakrimin masiv të popullit shqiptar. Edhe në njoftimet ushtarake të Ushtrisë Nacionalçlirimtare të Shqipërisë gjejmë dëshminë e krimeve të ushtrisë dhe OZN-ës jugosllave.

“Populli i pafajshëm kërkon shpëtim në bjeshkë dhe në pyje..., thuhej në një nga këto njoftime. Me rastin e largimit tonë grumbuj-grumbuj, pleq e plaka, të rinj e të reja në çdo rrugë na përcillnin me brohoritje si djemtë e vëllezërit e tyre... nga kjo kuptonim se populli është i ndershëm dhe s’ka asnjë faj. Këto njoftime binin në vesh të shurdhër. Edhe kur PK e Jugosllavisë kërkoi largimin e forcave të Ushtrisë Nacionalçlirimtare të Shqipërisë, udhëheqja e lartë e saj dhe vetë Enver Hoxha nuk u ndien, por urdhëruan tërheqjen e trupave, pasi kryen detyrën e lavdishme internacionaliste”.

PK e Jugosllavisë e kishte nënshtruar prej kohësh udhëheqjen e PK të Shqipërisë dhe të shtetit. Me mospërfilljen e hapur, çka nuk mund të ngjasë në asnjë vend të botës, repartet speciale jugosllave i kaluan nëpër territorin e Shqipërisë qindra e mijëra shqiptarë nga Kosova e trojet e tjera shqiptare, duke i vrarë disa prej tyre rrugës në territorin e Shqipërisë para se të pushkatoheshin e mbyteshin pothuajse të gjithë në Tivar. Dhe udhëheqja komuniste e Shqipërisë në zbatim të parimit të internacionalizmit proletar, kërkonte nga populli t’i quante tradhëtar e armiq vëllezërit e tyre të pashpresë. Këto ishin pasojat e para të shkeljes së vendimeve të Konferencës së Bujanit për vetëvendosje.

Dhe të gjitha këto Enver Hoxha i quan disa lëshime të arsyeshme që iu bënë PK të Jugosllavisë. Ai me bashkëpunëtorët e tij nuk iu kundërvunë udhëheqjes jugosllave;

nuk kërkuar asnjëherë realizimin e parimit të së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje nga vetë populli shqiptar, të paktën në Kosovë, të sanksionuar në Konferencën e Bujanit; nuk i bënë thirrje aleatëve për të ndërmjetësuar si garantë në realizimin e kësaj të drejte; nuk e ngritën as zërin për krimet e kryera kundër shqiptarëve. Jo vetëm kaq, por Enver Hoxha merr guximin e thotë: “edhe pse pranuar këtë lëshim ndaj PKJ për periudhën e luftës, ne kurrësi nuk lejuam që të shkelen sadopak parimet leniniste-staliniste mbi çështjen nacionale e në mënyrë të veçantë parimi i së drejtës për vetëvendosje deri në shkëputje”, dhe më tej: reagimet e natyrshme e të ligjshme të personaliteteve të ndryshme nga Kosova dhe nga Shqipëria, si jashtë ashtu edhe brenda PKSH-së, për të mbajtur qëndrim ndaj Jugosllavisë i quante të padrejta dhe shfaqje megalomanie.

Për mendimin tim nga këto fakte tragjike hidhet dritë për qëndrimin antikombëtar në atë periudhë historike të udhëheqjes së Republikës Popullore të Shqipërisë e të vetë Enver Hoxhës. Ato jo vetëm nuk bënë atë që mund e duhej të bënin, por bënë të kundërtën, u bënë bashkëpunëtorë ndihmës në aneksimin e Kosovës nga Serbia, në varrosjen e së drejtës për vetëvendosje të sanksionuar në Konferencën e Bujanit dhe në krimet e paudhësitë e shumta kundër popullit shqiptar në Kosovë dhe në viset e tjera shqiptare në Jugosllavi.

Nga sa u parashtua, mund të nxjerrim disa përfundime:

1. E drejta e popullit shqiptar në Kosovë për vetëvendosje deri në shkëputje, e sanksionuar në Rezolutën e Konferencës së Bujanit, është shprehje e parimit sipas të cilit popujt e kombet e gëzojnë edhe të drejtën e shkëputjes dhe krijimit të shtetit të pavarur.

2. Shpallja në Rezolutën e Konferencës së Bujanit e së drejtës për vetëvendosje nuk ka të bëjë aspak me pozitën e ardhshme politike-juridike të popullit të Kosovës në kuadrin e Jugosllavisë, duke mbetur si njësi më vete dhe e barabartë me njësitë e tjera si: Kroacia, Serbia, Sllovenia, Maqedonia, etj. apo të aneksohej nga ndonjë njësi tjetër. Përkundrazi. E vetmja mënyrë e vetëvendosjes, që motivohet në Rezolutë, është zgjedhja e lirë alternative: të qëndronte si njësi (republikë) e barabartë me të gjitha njësitë (republikat) e tjera dhe krejt e pavarur nga secila prej tyre në kuadrin e Jugosllavisë (Federatës) apo të shkëputej plotësisht dhe të qëndronte si shtet më vete ose të bashkohej me Shqipërinë. Ky është kuptimi i vetëm i kësaj pjese të Rezolutës, shprehja e së drejtës sovrane të popullit shqiptar të Kosovës.

3. Populli shqiptar i Kosovës i plotësonte të gjitha kushtet për të ushtruar të drejtën e vetëvendosjes, duke marrë pjesë në Luftën e Dytë Botërore me mbi 30000 luftëtarë në Ushtrinë Nacionalçlirimtare, me zgjedhjen e Këshillit Nacionalçlirimtar për Kosovë e Rrafshin e Dukagjinit, të organit ushtarak më të lartë dhe të organeve e të organizmave të tjera.

4. Dokumentet e Konferencës së Këshillit Nacionalçlirimtar për Kosovë e Rrafshin e Dukagjinit, kanë fuqi konstitutive, me garancinë e Ushtrisë Nacionalçlirimtare të Jugosllavisë e të

Shqipërisë dhe të aleatëve të mëdhenj të Luftës së Dytë Botërore.

5. Dëshira e popullit shqiptar të Kosovës e Rrafshit të Dukagjinit për t'u bashkuar me Shqipëri është fakt historik e në pajtim me aktet ndërkombëtare që nuk mund të kontestohet, por relizimi është penguar vetëm nga pushtuesit e huaj.
6. Në çdo dokument për Kosovën janë njohur e trajtuar si popull; ata kanë luftuar si popull dhe si njësi e organizuar antifashiste.
7. Kosova në lidhjet me Jugosllavinë e Shqipërinë gjatë luftës ka vepruar si një shtet i ardhshëm.
8. Emërtimi në fund të luftës nga udhëheqja jugosllave i shqiptarëve në Kosovë si pakicë kombëtare, është spekulim për të justifikuar mohimin e së drejtës për të ushtruar parimin e vetëvendosjes deri në shkëputje.
9. Shqiptarët në Kosovë e në trojet e tjera të veta në ish-Jugosllavi, nuk janë degëzime apo shtojca të një kombi, por gjysma e tij e ndarë me dhunë. Edhe në vende të tjera pjesëve të një kombi që jetojnë përtej kufijve u është njohur me kohë statusi i kombit, si në Zvicër, ose dy Koretë, dy Jemenët etj.
10. Si popullsia, ashtu edhe territori në Kosovë dhe në viset e tjera shqiptare në ish-Jugosllavi janë kompakte. Prandaj edhe shpallja e së drejtës për vetëvendosje dhe për shkëputje dhe krijimi i

shtetit të pavarur shqiptar nuk cënon integritetin e ndonjë shteti tjetër, përderisa trojet janë të vetë popullit shqiptar si një popull autokton.

Populli shqiptar në të dy anët e kufirit e përkujton me nderim të thellë Konferencën Themeluese të Këshillit Nacionalçlirimtar për Kosovë e Rrafsh të Dukagjinit (Konferenca e Bujanit), në këtë monument të historisë kombëtare. Konferenca e Bujanit meriton lavdinë e përjetshme. Meritojnë lavdinë e përjetëshme të gjithë ata pjesëmarrës që i qëndruan besnik vendimeve të saj.